

Lietuvos Raudonasis Kryžius
Konstitucijos pr. 7A, III aukštas, 09311 Vilnius
El. p. info@redcross.lt

Lietuvos Respublikos Seimui
Gedimino pr. 53, LT-01109 Vilnius
El. p. priim@lrs.lt

Lietuvos Respublikos Vyriausybei
Gedimino pr. 11, LT-01103 Vilnius
El. p. LRVkanceliarija@lrv.lt

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijai
Šventaragio g. 2, LT-01510 Vilnius
El. p. bendrasisd@vrm.lt

Originalai siunčiami nebus

Pastabos

Dėl Lietuvos Respublikos valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymo Nr. VIII-1666 1, 2, 4, 11, 14, 15, 16, 18, 21, 23, 26 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 21 straipsniu ir nauju IX skyriumi įstatymo projekto Nr. 22-11117

2022 m. rugpjūčio 25 d.

Lietuvos Raudonasis Kryžius – organizacija, dirbanti žmogaus teisių apsaugos srityje – susipažino su Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos parengtu Lietuvos Respublikos valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymo Nr. VIII-1666 1, 2, 4, 11, 14, 15, 16, 18, 21, 23, 26 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 21 straipsniu ir nauju IX skyriumi įstatymo projektu Nr. 22-11117 (toliau – Projektas) ir teikia pastabas dėl siūlomų pakeitimų. Suprantame kylančius iššūkius ir pabrėžiame tai, kad šioje srityje dirbančios organizacijos padeda valstybei atliepti bazinius humanitarinius poreikius. Tačiau taip pat tikime, kad pagrindines žmogaus teises būtina užtikrinti ir esant tokiai kritinei situacijai.

Projektu įteisinama vadinamoji „apgrėžimo politika“, kuri faktiškai atima iš neteisėtai valstybės sieną kirtusio užsieniečio galimybę pateikti prieglobsčio prašymą ir tokiu būdu pažeidžia vieną pagrindinių teisių – teisę į prieglobstį. Siūlomas mechanizmas nėra suderinamas su Europos Sąjungos teise, kuri nustato aiškias taisykles tiek prieglobsčio prašymo pateikimui, tiek neteisėtai šalyje esančių užsieniečių grąžinimui, bei turi viršenybę prieš Lietuvos Respublikos įstatymus. Nors Projekte numatyta, kad automatinis „apgrėžimas“ tam tikrai kategorijai asmenų netaikomas, vis dėlto siūlomas tokių asmenų apibrėžimas yra teisiniu požiūriu ydingas, abstraktus bei paliekantis šios išimties taikymą vykdomosios valdžios diskrecijai. Žemiau pateikiame detalesnes pastabas dėl kai kurių Projekto nuostatų.

Dėl Projekto 4 straipsnio nesuderinamumo su valstybės pareiga kiekvienam užsieniečiui sudaryti sąlygas kreiptis dėl prieglobsčio

Projekto 4 straipsniu siūloma įstatymo lygiu įteisinti vadinamąją „apgrėžimo politiką“, tačiau siūlomas reglamentavimas nėra suderinamas su Europos Sąjungos teise. Taipogi paminėtina, kad

minėta siūloma nuostata savotiškai papildo Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 140¹² straipsnį, kuris, remiantis 2022 m. birželio 30 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimu byloje *M. A., dalyvaujant Valstybės sienos apsaugos tarnybai* (C-72/22 PPU), nepagrįstai atima iš neteisėtai valstybėje narėje esančio trečiosios šalies piliečio teisę pateikti tarptautinės apsaugos prašymą šios valstybės narės teritorijoje.

Minėtame sprendime Teisingumo Teismas pažymėjo¹, kad 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2013/32/ES dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos (toliau - Direktyva 2013/32) 7 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad kiekvienas veiksnus suaugęs asmuo turi teisę prašyti tarptautinės apsaugos savo vardu. Be to, iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad bet kuris trečiosios šalies pilietis arba asmuo be pilietybės turi teisę prašyti tarptautinės apsaugos valstybės narės teritorijoje, įskaitant jos pasienį ar tranzito zonas, net jeigu jis šioje teritorijoje yra neteisėtai. Ši teisė turi būti jam pripažinta, nesvarbu, kokia tikimybė, kad toks prašymas bus patenkintas. Direktyvos 2013/32 6 straipsnio 2 dalyje taip pat įtvirtinta valstybių narių pareiga užtikrinti, kad tarptautinės apsaugos paprašę asmenys turėtų veiksmingą galimybę prašymą pateikti kuo greičiau. Atsižvelgiant į tai, visų pirma pažymėtina, kad prašant tarptautinės apsaugos, įregistruojant prašymą ir jį pateikiant turi būti paisoma Direktyvos 2013/32 tikslo užtikrinti galimybę veiksmingai, t. y. kuo paprasčiau, pasinaudoti tarptautinės apsaugos suteikimo procedūra. Be to, teisė prašyti tokios apsaugos lemia, pirma, tai, kad turi būti paisoma teisės, kad prašymas būtų pateiktas, įregistruotas ir išnagrinėtas per Direktyvoje 2013/32 nustatytus terminus, ir, antra, svarbiausia, tai, kad būtų užtikrintas teisės į prieglobstį, garantuojamos Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 18 straipsnyje, veiksmingumas. Tokiu būdu, teisinis režimas, kaip antai nustatomas Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 140¹² straipsniu bei Projekto 4 straipsniu, yra nesuderinamas su minėtomis Direktyvos 2013/32 nuostatomis, kadangi faktiškai atima iš užsieniečių, kirtusių valstybės sieną tam nenustatytose vietose, galimybę kreiptis dėl prieglobsčio.

Teisingumo Teismo vertinimu, nepaprastosios padėties arba ekstremalios situacijos paskelbimas neatleidžia valstybės nuo pareigos užtikrinti prieglobstį procedūras. Šiuo klausimu teismas pažymėjo, kad negalima bendrai remtis grėsme viešajai tvarkai ar vidaus saugumui, kylanti dėl masinio trečiųjų šalių piliečių antplūdžio, ir taip pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – SESV) 72 straipsnį pateisinti nuostatos, kaip antai Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 140¹² straipsnio, pagal kurią iš neteisėtai valstybėje narėje esančio trečiosios šalies piliečio *de facto* atimta teisė pateikti tarptautinės apsaugos prašymą šios valstybės narės teritorijoje. Teismo nuomone, valstybės saugumo bei viešosios tvarkos ir žmogaus teisių apsaugos interesus galima suderinti taikant tarptautinius standartus atitinkančias specialias procedūras, kuriomis siekiama įvertinti tarptautinės apsaugos prašymų priimtinumą tais atvejais, kai prašytojo elgesys rodo, kad jo prašymas yra akivaizdžiai nepagrįstas arba juo piktnaudžiaujama. Šios procedūros leidžia valstybėms narėms prie Sąjungos išorės sienų vykdyti savo pareigas viešosios tvarkos palaikymo ir vidaus saugumo užtikrinimo srityje, nesant reikalo naudotis nukrypti leidžiančia nuostata pagal SESV 72 straipsnį. Tokiu būdu, vien tai, kad Projekto 4 straipsniu siūloma nuostata būtų taikoma tik „*paskelbus valstybės lygio ekstremaliąją situaciją dėl masinio užsieniečių antplūdžio ir siekiant užtikrinti Lietuvos Respublikos nacionalinį saugumą ir viešąją tvarką, arba įvedus nepaprastąją padėtį ir siekiant pašalinti grėsmę Lietuvos Respublikos konstitucinei santvarkai ar visuomenės rimčiai*“, nepateisina nukrypimo nuo valstybės pareigos kiekvienam trečiosios šalies piliečiui sudaryti sąlygas kreiptis dėl prieglobsčio.

Apibendrinamas savo išvadas byloje *M.A. (C-72/22 PPU)*, Teisingumo Teismas konstatavo, kad Direktyvos 2013/32/ES 6 straipsnis ir 7 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinami taip, kad pagal juos

---

¹ Žr. 2022 m. birželio 30 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimą byloje *M. A., dalyvaujant Valstybės sienos apsaugos tarnybai* (C-72/22 PPU, EU:C:2022:505), 58-61, 72, 74-75 punktai.

draudžiamos valstybės narės teisės normos, pagal kurias tais atvejais, kai yra įvesta karo padėtis ar nepaprastoji padėtis arba paskelbta ekstremalioji situacija dėl masinio užsieniečių antplūdžio, neteisėtai šalyje esantys trečiųjų šalių piliečiai faktiškai netenka galimybės naudotis tarptautinės apsaugos prašymo nagrinėjimo procedūra šios valstybės narės teritorijoje. Tokiu būdu, teisinis režimas, kaip antai nustatomas Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 140¹² straipsniu bei Projekto 4 straipsniu, yra nesuderinamas su Europos Sąjungos teise. Šiuo klausimu papildomai pažymėtina, kad remiantis Lietuvos Respublikos Konstituciniu aktu „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“, teisės normų kolizijos atveju Europos Sąjungos teisės normos turi viršenybę prieš Lietuvos Respublikos įstatymus ir kitus teisės aktus. Taigi, net ir įtvirtinus nacionalinėje teisėje Europos Sąjungos teisei prieštaraujančią nuostatą, jos taikymas pažeistų ne tik atitinkamas Europos Sąjungos teisės normas, bet ir, tikėtina, Lietuvos Respublikos Konstituciją.

Dėl Projekto 4 straipsnio nesuderinamumo su užsieniečių grąžinimo procedūromis

Projekto 4 straipsniu siūlomas reglamentavimas iš esmės reiškia, kad neįleidimas (t. y. „apgrėžimas“) taikomas visiems asmenims, kurie yra „*kirtę valstybės sieną tam nenustatytose vietose*“, neribojant šių veiksmų taikymo pasienio ruožu ir taikant juos taip pat valstybės teritorijos gilumoje nustatytiems asmenims. Tokia praktika būtų nesuderinama su 2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse (toliau – Direktyva 2008/115), kurioje numatyti bendri standartai ir procedūros, taikytini neteisėtai šalyje esančiam trečiosios šalies piliečiui. Nors Direktyvos 2008/115 2 straipsnio 2 dalies a punktas leidžia valstybėms netaikyti visų direktyvoje numatytų procedūrų ir garantijų asmenims, kuriuos sulaikė ar suėmė dėl neteisėto valstybės narės išorės sienos kirtimo, t. y. kertant sieną ar netrukus po sienos kirtimo (angl. „*in connection with the irregular crossing*“), tačiau net ir tokių asmenų atžvilgiu valstybės narės privalo laikytis negrąžinimo principo (Direktyvos 2008/115 4 straipsnio 4 dalies b punktas). Todėl asmenims, kuriuos sulaikė kertant sieną ar netrukus po sienos kirtimo turėtų būti užtikrinta galimybė naudotis prieglobsčio procedūra tiek pagal Direktyvą 2013/32, tiek ir pagal Direktyvą 2008/115.

Apgrėžimo priemonių taikymas visiems neteisėtai atvykusiems užsieniečiams, įskaitant tuos, kurie nustatyti teritorijos gilumoje, nesuderinamas su Direktyva 2008/115. Šią išvadą yra patvirtinęs Europos Sąjungos Teisingumo Teismas byloje *Komisija prieš Vengriją* (C-808/18)². Anot Teisingumo Teismo, neteisėtai šalyje esančio trečiosios šalies piliečio priverstinį palydėjimą už jos teritorijoje esančios pasienio užkardos reikia prilyginti išsiuntimui iš šios teritorijos. Nors pagal Direktyvos 2008/115 3 straipsnio 5 punktą išsiuntimas suprantamas kaip fizinis išvežimas iš valstybės narės įvykdant prievolę grįžti, vis dėlto garantijos, susijusios su šioje direktyvoje numatytais grąžinimo ir išsiuntimo procedūromis, prarastų savo veiksmingumą, jeigu valstybė narė galėtų nuo jų nukrypti, kai priverstinai palydi trečiosios šalies pilietį, o tai praktiškai prilygsta jo fiziniam išvežimui už jos teritorijos ribų. Pagal Direktyvoje 2008/115 nustatytas normas ir procedūras neteisėtai šalyje esančiam trečiosios šalies piliečiui turi būti taikoma grąžinimo procedūra su įgyvendinimo etapų tvarka, atitinkančia priemonės, kurių reikia imtis siekiant įvykdyti iš esmės dėl jo priimtą sprendimą grąžinti, kad jis būtų žmoniškai repatrijuotas ir visiškai gerbiant jo pagrindines teises ir orumą.

Taigi, konstatavusios neteisėtą buvimą kompetentingos nacionalinės institucijos pagal Direktyvos 2008/115 6 straipsnio 1 dalį, nepažeisdamos jos 6 straipsnio 2–5 dalyse numatytų išimčių, turi priimti sprendimą grąžinti. Iš Direktyvos 2008/115 6 konstatuojamosios dalies taip pat matyti,

² Žr. 2020 m. gruodžio 17 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimą byloje *Komisija prieš Vengriją* (C-808/18, EU:C:2020:1029), 248-253, 255-256 punktai.

kad šis sprendimas grąžinti turi būti priimtas laikantis teisingos ir skaidrios procedūros. Šios direktyvos 5 straipsnyje numatyta, kad kompetentinga nacionalinė institucija, ketinanti priimti sprendimą grąžinti, turi, pirma, laikytis negrąžinimo principo ir tinkamai atsižvelgti į vaiko interesus, atitinkamo trečiosios šalies piliečio šeimos gyvenimą ir sveikatos būklę ir, antra, išklausti suinteresuotąjį asmenį šiuo klausimu. Taip pat Direktyvoje 2008/115 nustatyti formalūs reikalavimai, taikomi sprendimams grąžinti. Pagal jos 12 straipsnio 1 dalį šie sprendimai turi būti išdėstyti raštu ir nurodyti juos pagrindžiantys motyvai. Pagal jos 13 straipsnio 1 dalį valstybės narės taip pat įpareigotos nustatyti veiksmingas teisių gynimo priemones dėl šių sprendimų. Priėmus sprendimą grąžinti trečiosios šalies piliečiui, dėl kurio jis priimtas, pagal minėtos direktyvos 7 straipsnį dar turi būti nustatytas tam tikras terminas savanoriškai išvykti iš atitinkamos valstybės narės teritorijos. Pagal tos pačios direktyvos 8 straipsnį priverstinis išsiuntimas galimas tik kraštutiniu atveju, nepažeidžiant jos 9 straipsnio, pagal kurį valstybės narės įpareigojamos atidėti išsiuntimą jame nurodytais atvejais. Įvertinus tai, kas išdėstyta, Teisingumo Teismas konstatavo, kad, nepažeisdamos Direktyvos 2008/115 6 straipsnio 2–5 dalyse numatytų išimčių, prieš nusprendžiamas išsiųsti trečiųjų šalių piliečius iš šalies valstybės narės turi priimti sprendimą grąžinti trečiųjų šalių piliečius, neteisėtai esančius jų teritorijoje ir patenkančius į šios direktyvos taikymo sritį, laikydamosi joje nustatytų materialinių ir procedūrinių garantijų. Atsižvelgus į tai, Projekto 4 straipsnio nuostatų taikymas užsieniečiams, kurie kirto valstybės sieną tam nenustatytose vietose, tačiau buvo sulaikyti jau būnant valstybės teritorijos gilumoje, yra nesuderinamas su Direktyva 2008/115.

Dėl Projekto 4 straipsnio teisinio aiškumo

Remiantis Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 6 punktu, teisėkūroje vadovaujamosi, be kita ko, aiškumo principu, reiškiančiu, kad teisės aktuose nustatytas teisinis reguliavimas turi būti logiškas, nuoseklus, glaustas, suprantamas, tikslus, aiškus ir nedviprasmiškas. Šiuo požiūriu Projekto 4 straipsnis turi tam tikrų trūkumų.

Visų pirma, Projekto 4 straipsnyje numatyta, kad minėta nuostata taikoma „*paskelbus valstybės lygio ekstremaliąją situaciją dėl masinio užsieniečių antplūdžio ir siekiant užtikrinti Lietuvos Respublikos nacionalinį saugumą ir viešąją tvarką*“. Nuostatos formuluotė suponuoja, kad turi būti įvykdytos 3 kumuliatyvios sąlygos: 1) paskelbta valstybės lygio ekstremali situacija dėl masinio užsieniečių antplūdžio, 2) kilo grėsmė nacionaliniam saugumui ir 3) kilo grėsmė viešajai tvarkai. Remiantis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo išaiškinimu jau minėtoje byloje *M. A., dalyvaujant Valstybės sienos apsaugos tarnybai (C-72/22 PPU)*³, sąvoka „viešoji tvarka“ bet kuriuo atveju reiškia, kad, be socialinės tvarkos sutrikdymo, kurį sukelia bet koks įstatymo pažeidimas, turi kilti reali, tuo metu esanti ir pakankamai didelė grėsmė kuriam nors pagrindiniam visuomenės interesui, o „nacionalinis saugumas“ apima valstybės narės vidaus ir jos išorės saugumą, todėl grėsmė institucijų ir pagrindinių viešųjų tarnybų veikimui ir gyventojų išlikimui, taip pat pavojus dėl rimto išorinių santykių arba taikaus tautų sugyvenimo sutrikdymo ir grėsmė kariniams interesams gali paveikti visuomenės saugumą. Anot Teisingumo Teismo, negalima teigti, kad užsieniečio buvimo šalyje neteisėtumas savaime rodo pakankamai didelę grėsmę atitinkamos valstybės narės nacionaliniam saugumui ar viešajai tvarkai. Taigi, Projekto 4 straipsnio formuluotė numato platesnį situacijos vertinimą numatyto mechanizmo paleidimui, nei tiesiog masinio užsieniečių antplūdžio konstatavimas ir ekstremalios situacijos tuo pagrindu paskelbimas, tačiau aiškiai nenustato nei kas, nei kokiais kriterijais vadovaudamasis atlieka tokį vertinimą bei konstatuoja grėsmę viešajai tvarkai ir nacionaliniam saugumui.

³ Žr. 2022 m. birželio 30 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimą byloje *M. A., dalyvaujant Valstybės sienos apsaugos tarnybai (C-72/22 PPU, EU:C:2022:505)*, 87-88, 90 punktai.

Projekto 4 straipsnyje numatyta išimtis, remiantis kuria „ši nuostata netaikoma, kai siekiama užtikrinti užsieniečių, besitraukiančių nuo karinės agresijos ir (ar) persekiojimo, humanitarinį patekimą į Lietuvos Respublikos teritoriją“. Nors sveikiname iniciatyvą apsaugoti tam tikras asmenų kategorijas nuo automatinio „apgręžimo“, vis dėlto pastebime, kad siūloma formuluotė nėra aiški bei, nepaisant imperatyvumo, iš esmės palieka šios išimties taikymą vykdomosios valdžios diskrecijai. Pvz., nesuprantama, ar tokia formuluotė reiškia, kad jau turi būti priimtas išankstinis sprendimas dėl konkrečių užsieniečių kategorijų „patekimo“ į teritoriją ir pasienio pareigūnams tereikia „užtikrinti“ šio sprendimo įgyvendinimą. Jei taip, Projekto siūloma norma nenustato nei kas, nei kokiais teisiniais kriterijais remdamasis priima tokį sprendimą. Kita vertus, jei tokio pobūdžio išankstinio sprendimo nėra ir pasienio pareigūnai patys vietoje įvertina, ar konkretus užsienietis „traukiasi nuo karinės agresijos ar persekiojimo“, tuomet taip pat nesuprantama koku būdu, kokia tvarka bei kokiais kriterijais remiantis atliekamas šis vertinimas. Pvz., prieglobsčio srityje vertinimas, ar tam tikras užsienietis pagrįstai baiminasi persekiojimo, atliekamas vadovaujantis aibe nacionalinių, regioninių ir tarptautinių teisės aktų, be to, nustatant konkrečius kvalifikacinius reikalavimus tokio pobūdžio vertinimą atliekantiems asmenims, atitinkamas procedūras ir saugiklius. Pavedant pasienio pareigūnams spręsti, ar tam tikras užsienietis bėga nuo persekiojimo (kas yra prieglobsčio procedūros vertinimo objektas), Projektu iš esmės praplečiama Valstybės sienos apsaugos tarnybos kompetenciją, suteikiant jai už prieglobsčio prašymų nagrinėjimą atsakingos institucijos įgaliojimus. Tai nesuderinama su Direktyva 2013/32, kuria remiantis „visoms procedūroms valstybės narės paskiria sprendžiančiąją instituciją, kuri bus atsakinga už tinkamą prašymų nagrinėjimą pagal šią direktyvą. Valstybės narės užtikrina, kad tokia institucija turėtų tinkamus išteklius, įskaitant pakankamą kompetentingų darbuotojų skaičių, kad galėtų savo užduotis atlikti pagal šią direktyvą.“ (Direktyvos 2013/32 4 straipsnio 1 dalis). Europos Sąjungos Teisingumo Teismas ne kartą yra pabrėžęs sprendžiančiosios institucijos vaidmeniui teikiamą svarbą Sąjungos teisėje ir nurodė, kad iš Direktyvos 2013/32 matyti, kad tarptautinės apsaugos prašymo nagrinėjimas administracinėse arba kvaziteisminėse institucijose, turinčiose specialių išteklių ir šią sritį išmanančių darbuotojų, yra pagrindinis minėta direktyva nustatytų bendrų procedūrų etapas (Žr., be kita ko, 2020 m. liepos 16 d. sprendimą *Addis* (C-517/17, EU:C:2020:579, 61 punktas). Lietuvoje sprendžiančiosios institucijos įgaliojimai suteikti Migracijos departamentui, tuo tarpu Valstybės sienos apsaugos tarnyba šių funkcijų vykdyti negali. Šis klausimas tampa dar opesnis, įvertinus tai, kad Projekte nepateikta apibrėžčių tokių vartojamų sąvokų, kaip „karinė agresija“, „persekiojimas“ ar „humanitarinis patekimas“. Pažymėtina, kad „karinė agresija“ neapima visų ginkluoto konflikto formų, o pabėgėlis nebūtinai turi patirti persekiojimą praeityje. Atsižvelgus į tai, kad minėta išimtis, lyginant net ir su kitais sakiniiais Projekto 4 straipsnyje, yra abstrakti ir neapibrėžta, abejotina, ar pasienio pareigūnas, kuris įpareigotas nuspręsti vietoje, ar konkrečioje situacijoje ši išimtis taikytina, sugebės suprasti jos turinį. Atitinkamai, ji, kaip teisės norma, nėra tinkama.

Projekto 4 straipsnyje numatyta garantija užsieniečiams, remiantis kuria „*prireikus į Lietuvos Respublikos teritoriją neįleistiems užsieniečiams, turi būti atliktas pagalbos poreikio įvertinimas*“. Tokios garantijos numatymas savaime yra sveikintinas, vis dėlto pasirinktos formuluotės palieka šios garantijos taikymą vykdomosios valdžios diskrecijai. „Poreikio įvertinimas“ yra apsisprendimas, ar konkrečioje situacijoje yra pagalbos poreikis. Atlikus tokį įvertinimą bei atsižvelgus į jo rezultatus, prireikus, gali būti suteikta pagalba. Tačiau pradėdant dėstyti šią teisės normą nuo žodžio „prireikus“ iš esmės nustatoma, kad netgi „pagalbos poreikio įvertinimas“ gali būti neatliekamas, nekonkretizuojant kriterijų, kuomet toks įvertinimas neatliekamas, ir iš esmės netgi ne pagalbos suteikimą, o patį „poreikio įvertinimą“ padarant išimtimi. Manome, kad renkantis formuluotę, buvo nepagrįstai įtraukta per daug lingvistinių „saugiklių“, dėl ko ši teisės norma tapo neveiksni ir iš esmės deklaratyvi. Papildomai pažymime, kad remiantis Direktyvos 2008/115 4 straipsnio 4 dalies a punktu, asmenų, kuriuos kompetentingos institucijos sulaukė ar suėmė dėl neteisėto valstybės narės išorės sienos kirtimo, atžvilgiu valstybės narės užtikrina, kad elgesys ir apsaugos lygis nebūtų mažiau palankūs negu nustatyta 8 straipsnio 4 ir 5 dalyse (priverstinių priemonių naudojimo apribojimai), 9

straipsnio 2 dalies a punkte (išsiuntimo atidėjimas), 14 straipsnio 1 dalies b ir d punktuose (neatidėliotina medicinos pagalba ir pažeidžiamų asmenų poreikių užtikrinimas) ir 16 bei 17 straipsniuose (sulaikymo sąlygos). Tokiu būdu, Direktyvoje 2008/115 numatytos garantijos tokiems asmenims viršija Projekte minimą „reikalingą neatidėliotiną medicinos ar kita būtinąją pagalbą“. Turint omeny, kad masinio užsieniečių antplūdžio metu atvykstančių asmenų srautai neretai yra mišrūs (įskaitant senyvo amžiaus žmones, nelydimus nepilnamečius, šeimas su vaikais), ypatingą dėmesį atkreipiame į Direktyvoje 2008/115 įtvirtintą prievolę užtikrinti pažeidžiamų asmenų poreikius.

Pasiūlymai dėl Projekto 4 straipsnio tobulinimo

Atsižvelgus į tai, kas išdėstyta, siūlome išbraukti 4 straipsnį iš Projekto bei susilaikyti nuo atvykstančių užsieniečių „apgrėžimo“, kai asmens gyvybei ar sveikatai gresia pavojus, įskaitant bet neapsiribojant pažeidžiamais asmenimis. Vis dėlto, suprasdami valstybei kylančius iššūkius ir žinodami apie politinę valią vienu ar kitu būdu įteisinti užsieniečių „apgrėžimo“ mechanizmą, alternatyviai siūlome tokius Projekto 4 straipsnio pakeitimus:

- 1) Performuluoti numatytą išimtį, nustatant, kad, pvz., „~~ši nuostata netaikoma, kai siekiama užtikrinti užsieniečių, besitraukiančių nuo karinės agresijos ir (ar) persekiojimo, humanitarinį patekimą į Lietuvos Respublikos teritoriją užsieniečiams, pasiprašiusiems prieglobsčio, taip pat kai asmens gyvybei ar sveikatai gresia pavojus~~“ arba „~~ši nuostata netaikoma, kai siekiama užtikrinti užsieniečių, besitraukiančių nuo karinės agresijos ir (ar) persekiojimo, humanitarinį patekimą į Lietuvos Respublikos teritoriją užsieniečiai siekia įgyvendinti teisę į prieglobstį, taip pat kai asmens gyvybei ar sveikatai gresia pavojus~~“. Taip suformuluota išimtis tiek apimtų šiuo metu Projekte įvardintas asmenų kategorijas, tiek būtų suderinama su Europos Sąjungos teisės aktais.
- 2) Nustatyti, kad ši nuostata taikoma užsieniečiams, kuriuos sulaikė ar suėmė dėl neteisėto valstybės narės išorės sienos kirtimo, t. y. kertant sieną ar netrukus po sienos kirtimo, pvz.: „<...> užsieniečiai, **sulaikyti ar suimti kertant ketinantys kirsti ar kirtę valstybės sieną ar netrukus po valstybės sienos kirtimo tam nenustatytose vietose arba tam nustatytose vietose, tačiau pažeidę valstybės sienos kirtimo tvarką, į Lietuvos Respublikos teritoriją neįleidžiami**“. Taip suformuluota teisės normos taikymo sritis būtų suderinama su Europos Sąjungos teisės aktais.
- 3) Nustatyti besąlygišką prievolę pasienio pareigūnams atlikti visiems į Lietuvos Respublikos teritoriją neįleistiems užsieniečiams pagalbos poreikio įvertinimą, atsižvelgus į jų pažeidžiamumą, pvz.: „~~Prireikus į Lietuvos Respublikos teritoriją neįleistiems užsieniečiams, turi būti atliktas atliekamas pagalbos poreikio įvertinimas, atsižvelgiant į jų pažeidžiamumą, ir atsižvelgiant į šio įvertinimo rezultatus šiems užsieniečiams, gali būti prireikus suteikiama reikalinga neatidėliotina medicinos ar kita būtinoji pagalba.~~“ Taip suformuluota garantija būtų teisiškai aiškesnė ir paliktų mažiau erdvės diskrecijai.

Dėl Projekto 5 straipsnio

Projekto 5 straipsniu siūloma papildyti įstatymo 11 straipsnį 10 dalimi, kurioje, be kita ko, pateiktas sąrašas asmenų, kurių patekimas į pasienio ruožą negali būti apribotas paskelbus valstybės lygio ekstremaliąją situaciją dėl masinio užsieniečių antplūdžio arba įvedus nepaprastąją padėtį. Šiuo klausimu pažymime, kad Direktyvos 2013/32 8 straipsnio 2 dalis įpareigoja valstybes nares užtikrinti, kad prašytojams patariančios ir juos konsultuojančios organizacijos ir asmenys turėtų veiksmingą

galimybę susitikti su prašytojais, esančiais sienos perėjimo punktuose, įskaitant tranzito zonas, prie išorės sienų. Direktyvos 2013/32 29 straipsnio 1 dalies a punktas įpareigoja valstybes nares leisti Jungtinių Tautų vyriausiojo pabėgėlių reikalų komisarui (toliau – JTVPK) turėti galimybę susitikti su prašytojais, įskaitant sulaikytuosius, esančius pasienyje ir tranzito zonose. 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2013/33/ES, kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo, 10 straipsnio 3 ir 4 dalyse numatyta prievolė užtikrinti, kad asmenys, atstovaujantys tiek JTVPK, tiek susijusioje valstybėje narėje pripažintoms atitinkamoms nevyriausybinėms organizacijoms, galėtų bendrauti su prašytojais ir juos lankyti privatumą užtikrinančiomis sąlygomis. Atsižvelgus į tai, kad prieglobsčio prašytojų atsiradimas pasienio ruože yra ypač tikėtinas esant masiniam užsieniečių antplūdžiui, siūlome į minėtą sąrašą įtraukti JTVPK ir nevyriausybinių organizacijų, teikiančių specializuotą teisinę pagalbą ar konsultacijas prieglobsčio prašytojams, atstovus. Pažymėtina, kad prieglobsčio prašytojų teisė susitikti su minėtų organizacijų atstovais yra įtvirtinta Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 71 straipsnio 1 dalies 8 punkte bei nėra apribojama paskelbus valstybės lygio ekstremaliąją situaciją dėl masinio užsieniečių antplūdžio arba įvedus nepaprastąją padėtį (žr. Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 140¹³ straipsnio 2 dalį). Be to, remiantis to paties įstatymo 91 straipsnio 3 dalimi, JTVPK atstovams turi būti leidžiama susitikti su prieglobsčio prašytojais, esančiais sulaikymo vietose, pasienio kontrolės punktuose ar tranzito zonose. Ši teisė taip pat nėra apribojama paskelbus valstybės lygio ekstremaliąją situaciją dėl masinio užsieniečių antplūdžio arba įvedus nepaprastąją padėtį.

Manome, kad siūlomi pakeitimai bent iš dalies padėtų išspręsti Projekte identifikuotas problemas bei išvengti siūlomo reglamentavimo sąlygojamų ilgalaikių neigiamų padarinių suinteresuotiems asmenims. Papildomai pažymime, kad siūlomi pakeitimai nereikalautų iš valstybės papildomų išlaidų.

Atsižvelgiant į išdėstytas aplinkybes ir potencialius žmogaus teisių pažeidimus, raginame įvertinti siūlomus pakeitimus. Suprantame kylančius iššūkius bei stengiamės padėti valstybei atliepti bazinius humanitarinius poreikius, tačiau tikime, kad pagrindines žmogaus teises būtina užtikrinti ir esant tokiai kritinei situacijai.

Su pagarba

Kristina Meidė
Lietuvos Raudonojo Kryžiaus generalinė sekretorė